

liceum/technikum

kl. 1-4

OPRACOWANIA lektur i wierszy

*Zawiera wszystkie lektury obowiązkowe i uzupełniające
Zgodne z nową podstawą programową*

Omówienia epok

Streszczenia lektur

Zakres całego liceum

Interpretacje wierszy

pewniak
na teście

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Opracowania lektur i wierszy – liceum kl. 1–4

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-Kaptur, Anny Marzec, Anny Popławskiej, Dariusza Pietrzyka, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki, Barbary Włodarczyk

Korekta i redakcja:

Agnieszka Antosiewicz, Karolina Rymut-Kościelniak, Agata Tondera, Maria Zagnińska

ISBN: 978-83-7517-956-9

Wydanie V

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680-15-50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy **GREG**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Znak słowno-graficzny **Pewniak na teście**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”.

Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych, wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Wykorzystano zdjęcia:

Dürrenmatt common.wikimedia.org/ Elke Wetzig (elya), pozostałe grafiki – domena publiczna.

Layout i skład:

Pracownia Słowa

Okładka:

Pracownia Słowa

Wykorzystano zdjęcie:

Antonio Guillem/Shutterstock.com

liceum/technikum

kl. 1–4

OPRACOWANIA lektur i wierszy

Omówienia epok

Zakres całego liceum po reformie

Lektury obowiązkowe i uzupełniające
z zakresu podstawowego

Interpretacje wierszy

Pewniak
na teście

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

SPIS TREŚCI

lektur obowiązkowych

OMÓWIENIE EPOK

Antyk	9
Średniowiecze	13
Renesans	20
Barok.....	29
Oświecenie.....	35
Romantyzm.....	44
Pozytywizm.....	56
Młoda Polska	63
Dwudziestolecie międzywojenne	68
Literatura wojny i okupacji.....	71
Literatura współczesna	75

ANTYK

<i>Mitologia grecka</i>	81
Przegląd wybranych mitów	83
Homer	88
<i>Iliada</i> (fragmenty).....	89
Horacy	95
<i>O co poeta prosi Apollina</i>	96
<i>Exegi monumentum</i>	96
<i>Aequam memento</i>	96
<i>Do Leukonoe</i>	97
Sofokles	97
<i>Antyгона</i>	97
Biblia	104
Stary Testament.....	106
<i>Księga Rodzaju</i> (Rdz)	106
<i>Księga Hioba</i> (Hi)	106
<i>Księga Koheleta</i> (Koh)	108
<i>Księga Psalmów</i> (Ps).....	108
Nowy Testament.....	110
<i>Apokalipsa św. Jana</i> (Ap)	110

ŚREDNIOWIECZE

<i>Bogurodzica</i>	117
<i>Lament świętokrzyski</i>	119
<i>Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>	121
<i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragment)	124

RENESANS

Jan Kochanowski.....	129
<i>Pieśni (Pieśń IX ks. I, Pieśń V ks. II)</i>	130
<i>Treny (Tren IX, X, XI)</i>	133

BAROK

Molier	137
<i>Skąpiec</i>	137
Jan Andrzej Morsztyn.....	141
<i>Do teje (Oczy twe nie są oczy...)</i>	142
<i>Do trupa</i>	142
<i>Cuda miłości</i>	142
<i>Niestatek (I)</i>	143
Daniel Naborowski	143
<i>Marność</i>	144
<i>Krótkość żywota</i>	144
<i>Do Anny</i>	144
<i>Cnota grunt wszystkiemu</i>	145
<i>Na oczy królowy angielskiej</i>	145
Mikołaj Sęp Szarzyński.....	146
<i>Sonet I. O krótkości i niepewności na świecie żywota człowieka</i>	146
<i>Sonet IV. O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem</i>	147
<i>Sonet V. O nietrwałej miłości rzeczy świata tego</i>	148
William Szekspir.....	151
<i>Makbet</i>	151

OŚWIECENIE

Ignacy Krasicki	161
<i>Hymn do miłości ojczyzny</i>	162
<i>Satyry – wybór</i>	163

ROMANTYZM

Adam Mickiewicz	167
<i>Oda do młodości</i>	168
<i>Ballady i romanse – wybór (Romantyczność)</i>	169
<i>Sonet krymskie – wybór</i>	176
<i>Do***. Na Alpach w Splügen</i>	182
<i>Do M***</i>	182
<i>Niepewność</i>	183
<i>Dziady cz. III</i>	184
Cyprian Kamil Norwid	198
<i>Bema pamięci żałobny-rapsod</i>	199
<i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie...</i>	200
<i>Czarne kwiaty</i>	201
<i>Do obywatela Johna Brown</i>	201
<i>Fortepian Szopena</i>	202
<i>Klaskaniem mając obrzękę prawice...</i>	204

<i>Moja piosnka (I)</i>	205
<i>W Weronie</i>	205
Juliusz Słowacki	206
<i>Grób Agamemnona</i>	206
<i>Hymn (Smutno mi, Boże...)</i>	208
<i>Pogrzeb kapitana Meyznera</i>	209
<i>Rozłączenie</i>	209
<i>Sowiński w okopach Woli</i>	210
<i>Testament mój</i>	211

POZYTYWIZM

Fiodor Dostojewski.....	213
<i>Zbrodnia i kara</i>	213
Bolesław Prus.....	221
<i>Lalka</i>	222
Henryk Sienkiewicz.....	236
<i>Potop</i> (fragmenty)	236

MŁODA POLSKA

Kazimierz Przerwa-Tetmajer.....	243
<i>Evviva l'arte!</i>	244
<i>Hymn do Nirwany</i>	244
<i>Ja, kiedy usta ku twym ustom chylę...</i>	245
<i>Koniec wieku XIX</i>	245
<i>Melodia mgieł nocnych</i>	246
<i>Na Anioł Pański</i>	246
<i>Nie wierzę w nic</i>	247
Władysław Stanisław Reymont	247
<i>Chłopi</i> (fragmenty)	248
Leopold Staff	257
<i>Deszcz jesienny</i>	257
<i>Kowal</i>	258
<i>Przedśpiew</i>	258
<i>Życie bez zdarzeń</i>	259
Stanisław Wyspiański.....	259
<i>Wesele</i>	260

DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE

Józef Czechowicz	283
<i>Modlitwa żałobna</i>	283
<i>Na wsi</i>	284
<i>Sen sielski</i>	285
Witold Gombrowicz	286
<i>Ferdydurke</i> (fragmenty)	286
Bolesław Leśmian.....	300
<i>Dusiołek</i>	300
<i>Dziewczyna</i>	301

<i>Urszula Kochanowska</i>	301
<i>W malinowym chruśniaku</i>	302
Maria Pawlikowska-Jasnorzewska	302
<i>Czas – krawiec kulawy</i>	303
<i>Miłość</i>	303
<i>Miłość (II)</i>	303
<i>Matka Natura</i>	304
Julian Tuwim	304
<i>Wiosna (Dytyramb)</i>	305
<i>Do krytyków</i>	305
<i>Do prostego człowieka</i>	305
<i>Mieszkańcy</i>	306
<i>Rzecz czarnoleska</i>	306
Stefan Żeromski.....	306
<i>Przedwiośnie</i>	307

LITERATURA WOJENNA

Krzysztof Kamil Baczyński.....	327
<i>Biała magia</i>	327
<i>Pokolenie II</i>	328
<i>Ten czas</i>	329
<i>Z głową na karabinie</i>	330
Tadeusz Borowski	331
<i>Proszę państwa do gazu</i>	331
Gustaw Herling-Grudziński	335
<i>Inny świat</i> (fragmenty).....	336
Hanna Krall	350
<i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i>	350

LITERATURA WSPÓŁCZESNA

Miron Białoszewski.....	365
<i>Ballada z makaty</i>	365
<i>Karuzela z madonnami</i>	366
<i>Podłogo, błogosław!</i>	367
Albert Camus.....	367
<i>Dżuma</i>	368
Zbigniew Herbert	372
<i>17 IX</i>	373
<i>Do Marka Aurelego</i>	373
<i>Przesłanie Pana Cogito</i>	374
<i>Raport z oblężonego Miasta</i>	375
<i>U wrót doliny</i>	376
Ryszard Kapuściński.....	378
<i>Podróże z Herodotem</i>	378
Czesław Miłosz.....	381
<i>Campo di Fiori</i>	382
<i>Który skrzywdziłeś</i>	383

<i>Oeconomia divina</i>	384
<i>Piosenka o końcu świata</i>	385
<i>Piosenka o porcelanie</i>	385
<i>Sprawozdanie</i>	386
<i>Traktat moralny</i>	388
Sławomir Mrożek	389
<i>Tango</i>	390
Marek Nowakowski	394
<i>Górq Edek</i>	394
George Orwell	395
<i>Rok 1984</i>	396
Tadeusz Rózewicz	406
<i>Lament</i>	406
<i>List do ludożerców</i>	407
<i>Ocalony</i>	407
<i>Róža</i>	408
Halina Poświatowska	408
*** [<i>Czy świat umrze trochę</i>]	408
*** [<i>Jestem Julią</i>]	409
*** [<i>Jeszcze nie wspominałam o miłości</i>]	409
*** [<i>Tutaj leży Izold jasnowłosa</i>]	410
Andrzej Stasiuk	411
<i>Miejsce</i>	411
Wisława Szymborska	413
<i>Cebula</i>	413
<i>Głos w sprawie pornografii</i>	414
<i>Monolog dla Kasandry</i>	414
<i>Pierwsza fotografia Hitlera</i>	415
<i>Rehabilitacja</i>	415
Olga Tokarczuk	416
<i>Profesor Andrews w Warszawie</i>	416

PRZYKŁADOWE LEKTURY UZUPEŁNIAJĄCE

UTWORY DO XIX WIEKU

Sofokles, *Król Edyp*
Arystoteles, *Poetyka* (fragmenty),
Retoryka (fragmenty)
Platon, *Państwo* (fragmenty)
Dzieje Tristana i Izoldy (fragmenty)
Giovanni Boccaccio, *Sokół*
Erazm z Rotterdamu, *Pochwała głupoty*
(fragmenty)
Tomasz Morus, *Utopia* (fragmenty)
Mikołaj Rej, *Żywot człowieka poczciwego*
(fragmenty)
Jan Kochanowski, *Odprawa posłów greckich*
Andrzej Frycz Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej* (fragmenty)
Miguel de Cervantes y Saavedra,
Przemysłny szlachcic Don Kichote z Manczy (fragmenty)
Pedro Calderon de la Barca, *Życie snem*
Piotr Skarga, wybrane kazanie
Wacław Potocki, *Transakcja wojny chocimskiej* (fragmenty z części I)
William Szekspir, *Romeo i Julia*
Wolter, *Kandyd, czyli optymizm*
(fragmenty)
Ignacy Krasicki, *Monachomachia*
(fragmenty)
Jędrzej Kitowicz, *Opis obyczajów za czasów panowania Augusta III*
(fragmenty)
Julian Ursyn Niemcewicz, *Powrót posła*
Stanisław Staszic, *Przestrogi dla Polski*
(fragmenty)
Juliusz Słowacki, *Beniowski* (fragmenty);
Listy do Matki (fragmenty)
Zygmunt Krasinowski, *Nie-Boska komedia*
Aleksander Fredro, *Śluby panieńskie*
Johann Wolfgang Goethe, *Cierpienia młodego Wertera* (fragmenty),
Faust (fragmenty)
George Byron, *Giaur* (fragmenty)

Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. IV
wybrane utwory epickie okresu
Romantyzmu:
Józef Ignacy Kraszewski, *Stara baśń*
Victor Hugo, *Nędznicy*
Edgar Allan Poe, wybrane opowiadanie
Henryk Rzewuski, *Pamiętki Soplicy*
(fragmenty)
Eliza Orzeszkowa, *Nad Niemnem*
Henryk Sienkiewicz, *Listy z podróży do Ameryki* (fragmenty)

UTWORY Z XX WIEKU

Stefan Żeromski, *Echa leśne, Ludzie bezdomni*
Eliza Orzeszkowa, *Gloria victis*
Gabriela Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*
Aldous Huxley, *Nowy wspaniały świat*
Zofia Nałkowska, *Granica*
Joseph Conrad, *Lord Jim*
Zofia Kossak-Szczucka, *Pożoga. Wspomnienia z Wołynia 1917–1919*
Florian Czarnyszewicz, *Nadberezyńcy*
Witold Pilecki, *Raport Witolda*
Zofia Nałkowska, *Przy torze kolejowym (z tomu Medaliony)*
Kazimierz Moczarski, *Rozmowy z katem*
(fragmenty)
Józef Mackiewicz, *Droga donikąd*
(fragmenty)
Tadeusz Różewicz, *Kartoteka*
Józef Czapski, *Na nieludzkiej ziemi*
(fragmenty)
Leopold Tyrmand, *Dziennik 1954*
(fragmenty)
Jarosław Iwaskiewicz, wybrane opowiadanie
Stanisław Lem, *Wizja lokalna, Solaris*
John Ronald Reuel Tolkien, *Władca pierścieni. Drużyna pierścienia*
William Golding, *Władca much*

Bohumil Hrabal, wybrane opowiadania
 Eugène Ionesco, *Lekcja*
 Samuel Beckett, *Czekając na Godota*
 Friedrich Dürrenmatt, *Wizyta starszej pani*
 Marek Nowakowski, *Raport o stanie wojennym* (wybrane opowiadanie)
 Gustaw Herling-Grudziński, *Wieża*
 Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*
 Umberto Eco, *Imię róży*
 Olga Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*
 Antoni Libera, *Madame*

UTWORY Z XXI WIEKU

Petra Dvořáková, *Wrony*
 Sigríður Hagalín Björnsdóttir, *Wyspa*

Paweł Huelle, *Castorp, Śpiewaj ogrody*
 Cixin Liu, *Wspomnienie o przeszłości Ziemi*
 (tom I – *Problem trzech ciał*)
 Wiesław Myśliwski, *Traktat o łuskaniu fasoli*
 Tomasz Różycki, *Dwanaście stacji*
 Andrzej Stasiuk, *Jadąc do Babadag*
 Mariusz Szczygieł, *Nie ma*
 Monika Sznajderman, *Pusty las*
 Dorota Terakowska, *Poczwarka*
 Olga Tokarczuk, *Bieguni, Opowiadania bizarne*
 Marcin Wicha, *Rzeczy, których nie wyrzuciłem*

INFORMACJE O EPOKACH

ANTYK

NAZWA EPOKI

Rozpoczynając dzieje kultury śródziemnomorskiej epokę nazywamy **Antykiem**. Nazwa ta wywodzi się z języka łacińskiego, w którym słowo *antiquus* oznacza „dawny”. Dzisiaj terminu „Antyk” używamy dla określenia starożytnej cywilizacji i kultury grecko-rzymskiej. Drugim, równorzędnym określeniem tych czasów jest Starożytność.

Pewniak
na teście

CHRONOLOGIA EPOKI (PODZIAŁ NA OKRESY)

Antyk to epoka w dziejach cywilizacji grecko-rzymskiej. **Za początek ery piśmiennej w cywilizacji greckiej przyjmuje się przełom wieków IX i VIII p.n.e.** Wcześniej tradycję i poezję przekazywano ustnie. Trudny do określenia jest natomiast moment końca epoki. Najczęściej przyjmuje się, że Antyk wygasł między IV a VI wiekiem naszej ery (n.e.). Umowną datą jest rok 476 n.e. Wówczas Rzym został zdobyty przez wojska germańskie pod wodzą Odoakra, tym samym upadło Cesarstwo Zachodniorzymskie. To, co wydarzyło się później, zaliczamy już do wczesnego Średniowiecza.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Podział Antyku grecko-rzymskiego

okres archaiczny (VIII–VI w. p.n.e.)	Wówczas tworzyli: Homer, Tyrteusz (autor elegii patriotycznych; od jego imienia wywodzi się nazwa liryki tyrtejskiej, czyli poezji, która skłania do walki o ojczyznę), Ezop (twórca bajek zwierzęcych), Anakreont (poeta, który układał pieśni będące pochwałą uczt i zabaw; takie utwory – pisane później np. przez Jana Kochanowskiego – nazywa się od imienia Greka anakreontykami), Safona (najwybitniejsza poetka świata antycznego).
okres klasyczny (V–IV w. p.n.e.)	Czas, w którym tworzyli trzej wielcy greccy tragicy: Ajschylos, Sofokles (autor <i>Antygony</i> i <i>Króla Edypa</i>) i Eurypides. Działal wówczas słynny retor – Demostenes. Rozwijała się sztuka (wtedy tworzył rzeźbiarz Poliklet). Dlatego V w. p.n.e. określa się „złotym wiekiem” antycznej Grecji. Ustrój demokratyczny, w którym można się spierać, przekonywać do swoich racji, wpłynął na rozwój retoryki.
okres hellenistyczny (III–I w. p.n.e.)	Tworzył wówczas między innymi Teokryt (autor siałanek, bukolik, tzn. utworów opisujących szczęśliwe życie pasterzy w Arkadii).
okres rzymski (I w. p.n.e.)	Tworzyli wtedy najwybitniejsi rzymscy poeci: Horacy (autor pieśni i ód, także wierszowanego traktatu o poezji <i>List do Pizonów</i>), Owidiusz (autor poematu epickiego <i>Metamorfozy</i>), Wergiliusz (autor eposu pt. <i>Eneida</i> , czyli dalszego ciągu historii o wojnie trojańskiej; utwór ten opowiada o losach Eneasza, który opuszcza Troję po jej upadku i zakłada państwo na Półwyspie Apenińskim).

Pewniak
na teście

FILOZOFIA ANTYCZNA

Główne dziedziny filozofii to: **etyka** (dotyczy właściwego sposobu postępowania), **epistemologia** (nauka o tym, w jaki sposób poznajemy rzeczywistość), **metafizyka** (inaczej zwana ontologią, ogólna teoria bytu, tzn. tego, co jest).

Najważniejszymi filozofami Starożytności byli:

- Pewniak na teście
Sokrates (ok. 469–399 p.n.e.) – wprowadził pojęcie cnoty rozumianej jako doskonałość, mądrość, umiejętność panowania nad sobą, sprawiedliwość. Sokrates uważał, że **niemożliwe jest osiągnięcie ideału cnoty bez wiedzy, czyli mądrości**. Tylko wtedy człowiek może dążyć do dobra i sprawiedliwości. Filozof **nie pozostawił żadnych pism**. Jego poglądy zostały przedstawione przez Platona (Sokrates jest głównym rozmówcą w platońskich dialogach). Posługiwał się specyficzną metodą dowodzenia – **przytaczał powszechnie przyjęte opinie po to, by wykazać, że nie odpowiadają one istocie rzeczy** (przytaczał je z dystansem, dlatego mówimy o sokratejskiej ironii; Sokratesowi przypisujemy słowa: „Wiem, że nic nie wiem” – filozof był zatem przekonany, że ludzkie poznanie jest niepełne, ograniczone). Sokrates został skazany na śmierć (przez wypicie trucizny, cykuty) za rzekomą demoralizację młodzieży.
- Pewniak na teście
Pewniak na teście
Platon (ok. 423/427–347 p.n.e.) – był uczniem Sokratesa. Uważał, że **świat, w którym żyjemy, który postrzegamy za pomocą zmysłów, jest odbiciem świata idei**. Każdy przedmiot, każdy element świata doczesnego, ma więc swój idealny pierwowzór (tzn. np. „koniowatość” stwarza konia, czyni go tym, czym on jest; w koniach, które możemy zobaczyć, „koniowatość” nie występuje jednak w sposób czysty – zwierzęta te mogą być bowiem różnie umaszczone, różnić się między sobą wielkością itp.). **Człowiek powinien zbliżyć się do ideału i w tym znajdować szczęście oraz cel życia. Platon uważał, że do prawdy można zbliżyć się tylko poprzez dialog**, dlatego jego dzieła mają taką właśnie formę. Najważniejsze z nich to: **Uczta** (stąd pochodzi pojęcie „miłości platońskiej”, tzn. takiej, która poszukuje piękna, lecz nie wika się w zmysłowość), **Fedon** (dialog o nieśmiertelności duszy), **Fajdros**, **Protagoras** (dialog o cnocie, która – zdaniem Platona – ma charakter obiektywny, nie jest tym, co tylko użyteczne) i **Państwo** (utwór o idealnym ustroju). W dialogach platońskich zwykle jeden z uczestników rozmowy – Sokrates – pełni rolę mistrza, który stara się poprowadzić ucznia ku właściwym wnioskom. Platon spierał się z sofistami, których interesowała nie tyle prawda, co umiejętność przekonywania, że coś jest prawdziwe (ta umiejętność to retoryka).
- Pewniak na teście
Arystoteles (384–322 p.n.e.) – był uczniem Platona. Wprowadził do filozofii pojęcie **eudajmonii**, czyli ostatecznego ideału szczęścia, który osiągnąć powinien każdy człowiek. Arystoteles twierdził, że **szczęście może dać jedynie praktyczne czynienie dobra, życie w cnocie i prawości** (jest to bowiem życie w zgodzie z samym sobą, a ściślej: z własną istotą, formą; forma ma charakter rozumny i potencjalny, powinna być potwierdzana w naszym działaniu). Arystoteles napisał także **Poetykę** (traktat o poezji). Arystoteles odrzucił platońską naukę o ideach. Element formujący był dla Arystotelesa nieodłączny od materii (tzn. istniejący „tu i teraz”).

SZKOŁY FILOZOFICZNE

III wiek p.n.e. to rozwój szkół filozoficznych. Najważniejsze z nich to:

- Pewniak na teście
Stoicy

Za twórcę tej szkoły uważany jest Zenon z Kition (336–263 p.n.e.), który postulował życie umiarkowane, zgodne z naturą i rozumem. Ideałem stoika jest człowiek, który w każdej

sytuacji potrafi nad sobą panować, rozumowo i bez zbędnych emocji oceniać zjawiska otaczającego go świata (stąd powiedzenie „stoicki spokój”).

Działanie w zgodzie z rozumem zalecali także sceptycy (uczniowie Pyrrona z Elidy). Według sceptyków świat wymyka się jednak ludzkiemu poznaniu (nie wiadomo, czy jest on rozumny). Ludzkie prawa mają charakter konwencjonalny, są po prostu użyteczne (nie sięgają istoty rzeczy). Mimo tego należy je zachowywać.

Według stoików podstawowym żywiołem był ogień. Podobnego zdania był joński filozof przyrody, Heraklit z Efezu. Zgodnie z zasadą *panta rhei* („wszystko płynie”) uznawał on jednak, że rzeczywistość ciągle się zmienia.

• Epikurejczycy

To szkoła filozoficzna, którą założył grecki filozof **Epikur z Samos (341–270 p.n.e.)**. Epikur twierdził, że **celem życia każdego człowieka powinno być rozważne dążenie do przyjemności i szczęścia**. Epikurejczycy zdecydowanie **przedkładali przyjemności duchowe nad cielesne**. Szczęśliwy może być tylko ten, kto cechuje się mądrością i sprawiedliwością. Epikurejczycy uważali, że **trzeba żyć rozumnie, cnotliwie i sprawiedliwie**. Warunkiem szczęśliwego życia był dla nich już sam brak cierpień. **Epikurejczykiem był m.in. Horacy** (liryk rzymski żyjący w latach 65–8 p.n.e.), który zalecał w swych utworach cieszyć się tym, co niesie każdy dzień życia (zasada ***carpe diem* – chwytaj dzień**). Według Epikura dusza jest śmiertelna. Nie należy jednak bać się śmierci. Wtedy, gdy my jesteśmy, nie ma śmierci, gdy panuje śmierć, wówczas nas już nie ma.

• Hedoniści

To szkoła, którą założył **Arystyp z Cyreny** (ok. 435–366 p.n.e.). Pojęcie hedonizmu pochodzi od greckiego słowa *hedoné*, czyli rozkosz. Hedonizm to doktryna etyczna uznająca przyjemność cielesną (a więc właśnie rozkosz) za najwyższe lub jedyne dobro, cel życia człowieka i naczelną motywację ludzkiego postępowania. Hedonista to człowiek, który swe szczęście wiąże z odczuwaniem przyjemności, ale czyni to w sposób inny niż epikurejczycy.

ANTYCZNA REFLEKSJA NAD JĘZYKIEM

Greccy filozofowie byli zainteresowani także problemem języka. W dialogu Platona *Kratylos* pojawia się koncepcja naturalnego związku znaku językowego i jego odniesienia (nazywamy ją mitem kratylejskim lub koncepcją *physei*). Inny pogląd głosili stoicy, którzy uważali, że język tworzy pojęcia ogólne (tzn. że nie odnosi się on do świata zewnętrznego, lecz jedynie umożliwia porozumiewanie się). To tzw. koncepcja *thesei*.

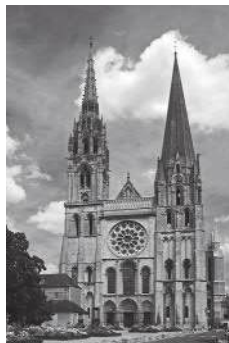
Refleksję nad znakiem podejmowali także antyczni lekarze (Hipokrates, Galen), którzy zwrócili uwagę na symptom, tzn. pozornie niewiele znaczący szczegół, który wskazuje jednak na poważne problemy zdrowotne (oznacza je).

Obecnie przyjmuje się, że język jest systemem znaków konwencjonalnych (tzn. takich, które stosujemy w oparciu o pewną umowę i tradycję), które odróżniamy od znaków naturalnych. Te pierwsze nazywamy sygnałami, te drugie natomiast – oznakami.

Znaki składają się z formy i treści. Ze względu na formę możemy wyróżnić znaki wizualne, dźwiękowe, zapachowe. Konwencjonalny znak wizualny to np. pasy narysowane na jezdni, naturalnym znakiem wizualnym byłby natomiast dym (który świadczy o ogniu). Konwencjonalny znak dźwiękowy to np. bicie dzwonów, naturalny znak dźwiękowy to np. grzmot (oznaka zbliżającej się burzy). Oznaką zapachową jest swąd przypalającego się mięsa, sygnał zapachowy to np. woń kościelnego kadzidła.

SZTUKA ŚREDNIOWIECZA

W architekturze Średniowiecza **dominowały dwa style – początkowo styl romański, a w późnym Średniowieczu – styl gotycki.**

Architektura romańska	Architektura gotycka
XI–XII w.	XIII–XVI w.
masywna, prosta bryła budynku	strzelista, smukła, wysoka bryła budynku
niewielkie, wąskie, wysoko położone okna	duże okna, witraże okienne
skromne zdobnictwo, niewiele ozdób, prostota	bogate zdobnictwo, dużo ozdób, kunsztowność i szczegółowość

Pewniak
na teście

Sztuka Średniowieczna (zarówno literatura, jak malarstwo i rzeźba) pełna była **symboli i alegorii**, których nie należy rozumieć w sposób dosłowny. Był to pewien **kod kulturowy znany odbiorcom w całej chrześcijańskiej Europie**, stanowiący integralną część średniowiecznego uniwersalizmu. **Dwoma podstawowymi symbolami były krzyż i miecz** – Średniowiecze jest nawet określane jako „epoka krzyża i miecza”. Krzyż oznaczał władzę duchową, czyli Kościół, a miecz władzę świecką, czyli króla. Zakres tych władz w Średniowieczu nie był rozdzielony i obie wpływały na siebie wzajemnie – uważano, że władza królewska pochodzi od Boga, dlatego wybór króla musiał być usankcjonowany przez Kościół, a z kolei sztuka tworzona przez świeckich artystów poświęcana była Bogu i sprawom religijnym. Powstawały zakony rycerskie, których członkowie byli jednocześnie zakonnikami i rycerzami, a ich celem była walka zbrojna z niewiernymi (np. joannici, templariusze).

Pewniak
na teście

Szerokie zastosowanie symboli widoczne było szczególnie w malarstwie, np. na obrazie Hansa Memlinga *Sąd Ostateczny*:

- **tęcza** – symbol biblijny, oznacza przymierze pomiędzy Bogiem a ludźmi,
- **lilia** – symbolizuje niewinność, tu odnosi się do niewinnej męki i śmierci Chrystusa; może też oznaczać miłosierdzie,
- **miecz** – symbolizuje sprawiedliwość, ale też karę,
- **waga** – symbolizuje sprawiedliwy sąd,
- **ludzie po prawej stronie** – są spokojni, niektórzy się modlą, wszyscy podążają do Królestwa Niebieskiego; to dusze zbawione,
- **ludzie po lewej stronie** – przerażeni, spadają w ogień; to dusze potępione,
- **czerwony płaszcz Chrystusa** – czerwień to kolor symbolizujący władzę królewską,
- **złota kula pod nogami Chrystusa** – symbolizuje Ziemię poddaną władzy Chrystusa.

Pewniak
na teście

Pod koniec Średniowiecza Johannes Gutenberg wynalazł ruchomą czcionkę drukarską (1450), co pozwoliło na dynamiczny rozwój czytelnictwa w kolejnych epokach. Do tego czasu **średniowieczne książki były przepisywane ręcznie** (zajmowali się tym kopiści, zazwyczaj zakonnicy, gdyż potrafili czytać i pisać) i bardzo drogie. Najpiękniejsze z nich ozdabiano bardzo szczegółowymi, kolorowymi ilustracjami i ornamentami – było to tzw. iluminatorstwo.

Pewniak
na teście

ŚREDNIOWIECZE EUROPEJSKIE

W XII wieku we Francji pojawiło się zapotrzebowanie na nowy rodzaj literatury – był to skutek rozwoju handlu, przemian ekonomicznych, prowadzących do wzrostu dobrobytu oraz powstania nowych grup społecznych: kleru, rycerstwa, mieszczaństwa. Ekspansja rycerstwa spowodowała rozwój kultury dworskiej, której idealnym wzorcem osobowym stał się rycerz, oddany ojczyźnie i kobiecie. Model dworskiej miłości znalazł odbicie w tekstach literackich, najczęściej w twórczości prowansalskich trubadurów oraz w starofrancuskim romansie.

Romans (z fr. *roman* – długa opowieść) pojawił się i ugruntował w wieku XII. Utwór miał formę obszernej narracji, pisanej ośmio- lub dwunastozgłoskowcem, rymowanej, przeznaczonej do cichego czytania bądź deklamacji. Tematem romansów były zazwyczaj miłosne komplikacje, ukazane na tle realiów dworskiej kultury. W XII wieku wykształciły się trzy kręgi tematyczne tego typu utworów: **romans antyczny**, wykorzystujący wątki, motywy i postaci literatury starożytnej; **romans wschodni**, awanturkowo-miłosny, pełen cudowności, nieprawdopodobnych zdarzeń, obfitujący w miłosne komplikacje; **romans bretoński**, w którym korzystano z motywów, wątków, atmosfery, fantastyki charakterystycznych dla kultury bretońskiej. Typowymi cechami romansu bretońskiego były: wiara w łączność świata żywych i umarłych, irracjonalizm, marzycielstwo, magia, fantastyka, cudowność i motyw tajemniczej fascynującej przyrody. Typ ten reprezentują: opowieści o królu Arturze i rycerzach Okrągłego Stołu, romans o Tristanie i Izoldzie oraz historia Parsifala poszukującego św. Graala.

ŚREDNIOWIECZE POLSKIE

NAJDAWNIEJSZE ZABYTKI JĘZYKA POLSKIEGO

IX w.	• zapisy nazw plemion w <i>Geografie Bawarskim</i>
X w.	• <i>Dagome iudex</i> (zapisy polskich nazw miejscowych)
XI w.	• <i>Kronika Thietmara</i> (zapisy polskich nazw)
XII w.	• <i>Bulla gnieźnieńska</i> (410 polskich nazw miejscowych i osobowych)

Brama Wyżyna, Gdańsk – przykład architektury renesansowej

Sukiennice, Kraków – przykład architektury renesansowej

WAŻNE POSTACI RENESANSU

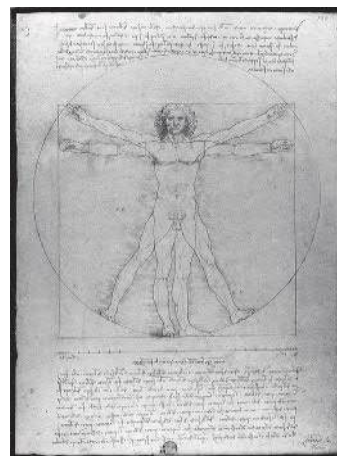

Leonardo da Vinci (1452–1519)

Włoski artysta, wszechstronnie wykształcony i uzdolniony, był m.in.: malarzem, rzeźbiarzem, architektem, matematykiem, filozofem, muzykiem, pisarzem, inżynierem, anatomem, odkrywcą i wynalazcą. Od jego postaci pochodzi określenie „człowiek renesansu” oznaczające osobę o wszechstronnych talentach. Jest autorem takich obrazów, jak *Mona Lisa*, *Ostatnia wieczerza*, *Dama z gronostajem*, szkicu *Człowiek witruwiański*. Projektował też konstrukcje wykraczające daleko poza jego epokę, jak prototyp czołgu, śmigłowca, robota, działa szybkostrzelnego, roweru, a także wiele wynalazków architektonicznych i militarnych. Większości z nich nie zrealizowano za jego życia, inne wprowadzono do powszechnego użytku, jednak bez zapewnienia rozgłosu twórcy.

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Człowiek witruwiański – szkic przedstawiający sylwetkę człowieka wpisaną w okrąg i w kwadrat; figury te uznaje się za doskonałe, a zatem również człowiek jest stworzeniem doskonałym

Niccolò Machiavelli (1469–1527)

Machiavelli to włoski prawnik, historyk, filozof i pisarz zajmujący się sprawami społeczno-politycznymi. Był też zręcznym politykiem i wytrawnym dyplomatą. Jest autorem traktatu politycznego *Książe*, poświęconego funkcjonowaniu państwa i cechom dobrego władcy, z którego pochodzi maksyma „cel uświęca środki”. Uważał, że dla dobra państwa władca może w razie konieczności uciekać się do nieetycznych lub nielegalnych sposobów działania, w tym przemocy, podstępów czy kłamstwa. Jest to dozwolone i usprawiedliwione pod warunkiem doprowadzenia takimi działaniami do właściwego celu, czyli dobra obywateli. Najważniejszą cechą władcy jest według niego skuteczność i stawianie interesu państwa ponad wszystko inne. Był twórcą nowoczesnego spojrzenia na państwo jako na twór powstały z woli ludzi, bez odnoszenia się do proroctwa Boskiego.

Pewniak na teście

RENEZANS

LEKTURY OBOWIĄZKOWE zakres podstawowy

Jan Kochanowski

BIOGRAFIA

Jan Kochanowski urodził się w **1530 roku** w Sycynie koło Radomia. Jego ojciec, Piotr Kochanowski, był zamożnym właścicielem kilku wsi i sędzią sandomierskim, a matka – Anna z Biańczowskich – osobą bardzo inteligentną. Poeta miał dwóch braci, również uzdolnionych literacko: Mikołaja i Andrzeja.

W wieku 14 lat Kochanowski rozpoczął studia na Wydziale Sztuk Akademii Krakowskiej. Następnie w latach 1551–1552 studiował w Królewcu. Wtedy w jego życiu zaczął się okres podróży, zwłaszcza do Padwy, znał też Francję. Do Polski Kochanowski powrócił w 1559 roku jako uznany poeta łacińskojęzyczny. Utańczyło się przekonanie, że pierwszym polskojęzycznym utworem Kochanowskiego był *Hymn (Czego chcesz od nas, Panie...)*. Poeta przebywał wówczas w Paryżu, przesłał utwór swoim przyjaciółom, a ci, według jednej z opowieści, mieli go zaprezentować na jednym ze szlacheckich zjazdów. Będący tam Mikołaj Rej miał wówczas stwierdzić: *Temu w nauce dank przed sobą dąwam*. Po powrocie do Polski poeta przez dziesięć lat przebywał na dworach, kolejno: Filipa Padniewskiego, Jana Firleja i biskupa Piotra Myszkowskiego. Już wtedy powstawały autobiograficzne pieśni i fraszki obyczajowe, w których poeta ukazał atmosferę magnackich dworów. Po pewnym czasie otrzymał tytuł sekretarza królewskiego, a około roku 1570 porzucił życie dworskie i osiadł w Czarnolesie. Tu, w tak zwanym okresie czarnoleskim, powstały arcydzieła jego twórczości: *Odprawa posłów greckich*, *Psałterz* i *Treny*. W 1575 roku ożenił się z Dorotą Podlódowską. W 1579 lub 1580 roku umarła mu córka Urszula, której stratę poeta bardzo boleśnie odczuł. Właściwie nic nie wiemy o samej Urszulce. Nie znamy nawet tak podstawowych elementów jej biografii, jak data narodzin i śmierci.

Pewniak
na teście

Za panowania Stefana Batorego Kochanowski ponownie zbliżył się do dworu królewskiego. Przyjaźnił się wówczas z wieloma ważnymi postaciami Renesansu. Byli wśród nich: Andrzej Patrycy Nidecki, Piotr Roizjusz i Łukasz Górnicki. Kochanowski posiadał rozległą wiedzę i dużą znajomość literatury antycznej, zwłaszcza greckiej. Ostatnie cztery lata życia poświęcił na porządkowanie swojej spuścizny literackiej. Był określany mianem *poeta doctus*, czyli twórcą wszechstronnie wykształcony, o rozległych horyzontach i zainteresowaniach, znający dogłębnie sztukę i kulturę poprzednich epok, w tym zwłaszcza Antyku; było to określenie niezwykle nobilitujące. Zmarł nagle, w sierpniu **1584 roku** w Lublinie.

Pewniak
na teście

Jan Kochanowski jest twórcą nowego systemu wersyfikacyjnego (wiersz toniczny, tzn. oparty na tej samej liczbie akcentów w wersach; Kochanowski starał się w ten sposób naśladować wiersz antyczny). Przeniósł na grunt polski nowe gatunki literackie i stworzył dzieła na poziomie europejskim. Arcydzieła Kochanowskiego to: *Odprawa posłów greckich*, *Psałterz*

TO WAŻNE!

Jego utwory w pełni realizowały **główną oświeceniową zasadę twórczości „ucząc – bawić, bawiąc – uczyć”**, ponieważ mają zwykle lekką, rozrywkową formę (bajki np. *Jagnię i wilcy*, *Wilk i owce*; satyry np. *Monachomachia*), ale poruszają istotne problemy, krytykują wady i nieodpowiednie zachowania, propagują idee oświeceniowe, walczą z zacofaniem i ciemnotą.

Pewniak
na teście

Hymn do miłości ojczyzny

- Rodzaj literacki: **liryka**
- Gatunek literacki: **pieśń (hymn)**

Nadawca wiersza jest nieokreślony, nie da się go wskazać na podstawie form czasowników ani zaimków. **Adresatem jest miłość ojczyzny – uczucie, abstrakcja, wzniosłe pojęcie – na co wskazuje początkowa apostrofa: *Święta miłości kochanej ojczyzny...*** W wierszu panuje nastrój powagi i wzniosłości. Utwór można traktować jako wyznanie liryczne o zabarwieniu patriotycznym, przedmiotem wzniosłych uczuć jest ojczyzna.

ZAPAMIĘTAJ!

Hymn – utwór liryczny wywodzący się z tradycji starożytnej. Charakteryzuje się podniosłym, patetycznym nastrojem. Jego tematem jest wysławianie zalet znanych i sławnych osób, bóstw, Boga lub opiewanie wzniosłych idei bądź wartości (patriotyzmu, wiary, narodu itp).

Pewniak
na teście

Wiersz jest poświęcony obowiązkom obywatela wobec własnego kraju. Ojczyzna, dająca swoim mieszkańcom poczucie wspólnoty i braterstwa, jest dobrem najwyższym, które zasługuje na solidarną ochronę. Służba krajowi należy więc do nadrzędnych powinności ludzi uczciwych (*umysłów pocziwych*). Z powodu poruszanej tematyki utwór był oficjalną pieśnią Szkoły Rycerskiej. Jednak mimo osadzenia w konkretnym kontekście historycznym wiersz można uznać za utwór uniwersalny, gdyż jego przesłanie i zawarta w nim wizja patriotyzmu są aktualne w każdym momencie dziejowym i w każdej chwili zagrożenia dla państwa.

Pewniak
na teściePewniak
na teście

Aby zasłużyć na miano człowieka godnego szacunku, należy cenić dobro ojczyzny wyżej niż sprawy prywatne. Wyznacznikiem patriotyzmu jest zdolność do ponoszenia ofiar i znoszenia cierpień dla własnego kraju: rany (*kalectwo*), niewola (*pęta*), śmierć (*zjadłe (...) trucizny*). Rodzaj cierpień, które dobry obywatel zgadza się znosić dla ojczyzny, wskazuje, że poeta najwyżej cenił służbę żołnierską – symbol ofiarowania życia za kraj. Dlatego bliźni szpeczące ciało (po ranach zadanych w walce) dają zarazem świadectwo pięknego ducha (*kształcisz kalectwo przez chwalebne bliźni*). Poświęcenie dla ojczyzny jest nie tylko obowiązkiem, ale i zaszczytem, należy być dla niej gotowym na wszystko, łącznie z oddaniem życia (*Byle cię można wspomóc, byle wspierać, / Nie żał żyć w nędzy, nie żał i umierać*).

Pewniak
na teście

Poeta, który pisał swój wiersz w okresie między pierwszym a drugim rozbiorem Polski, rozpaczliwie **stara się natchnąć czytelników duchem patriotyzmu, o którym zapomniano z powodu prywatnych waśni rządzących (szlachty i magnaterii)**. Egoizm i pycha obywateli doprowadziły ojczyznę na skraj przepaści. Ratunek w postaci Konstytucji 3 maja przyszedł niestety za późno.

Podmiot liryczny jest pewien, że prawdziwy patriotyzm polega na rezygnacji z osobistych korzyści i wygód w imię wspólnego dobra. Patos i wzruszający ton wypowiedzi lirycznej służą podkreśleniu wagi tematu.

Satyry

Wydane w dwóch księgach (w roku 1779 i 1784) *Satyry* Krasickiego obnażają i ośmieszają liczne wady społeczeństwa polskiego: pijaństwo, skłonność do hazardu, zacofanie i ciemnotę szlachty, brak krytycyzmu w stosunku do przejmowanej obcej kultury.

ZAPAMIĘTAJ!

Satyra – jest utworem synkretycznym, posiadającym cechy epiki oraz liryki; za cel stawia sobie piętnowanie i ośmieszanie ludzkich przywar, wad, zachowań, a także obyczajów, polityki, konkretnych stanowisk, grup społecznych, idei, zjawisk lub stosunków społecznych. Posługuje się komicznym wyolbrzymieniem oraz ironią. Ukazuje świat w krzywym zwierciadle, choć nie daje gotowych rozwiązań.

CECHY GATUNKOWE SATYR

- karykaturalność postaci, deformacja przedstawionej rzeczywistości w celu wyjaskrawienia zjawisk negatywnych;
- typowość, uogólnienie osób i zjawisk;
- ośmieszanie, negacja zjawisk i postaw (a nie konkretnych osób);
- brak postawy mędrca i sędziego, tylko wzór ironicznego nauczyciela proponującego umiar i rozwagę;
- obiektywna krytyka wad;
- wykorzystanie różnych typów komizmu (sytuacyjny, słowny, postaci), ironii i groteski;
- poruszanie aktualnych tematów społecznych, politycznych, obyczajowych;
- zakończenie puentą, będącą wnioskiem i mającą skłonić do zastanowienia.

Do króla

- Gatunek literacki: **satyra (gatunek synkretyczny)**

Jest to satyra **dedykacyjna, pozornie sprzeczna z założeniami gatunku**. Satyra powinna ośmieszać, atakować opisywane osoby lub ich postęпки i cechy charakteru. Utwór *Do króla*, przy pobieżnym odczytaniu, może zostać uznany za **atak na króla Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz krytykę sposobu, w jaki rządzi państwem. Podmiotem lirycznym jest typowy osiemnastowieczny Sarmata, szlachcic niechętny królowi** i wszelkim reformom Rzeczypospolitej. Stawia królowi pięć kardynalnych zarzutów, pokrywających się z tymi, które wysuwali wobec Stanisława Augusta niechętni mu magnaci. **Pierwszy i drugi zarzut dotyczą pochodzenia króla**. Magnatów oburzało szczególnie mocno, że władca Rzeczypospolitej nie pochodzi z rodu królewskiego, że jest tylko szlachcicem i w dodatku Polakiem z pochodzenia:

*Tyś królem, czemu nie ja? (...)
Czemuż bym nie mógł osieść na twojej stolicy?
Jesteś królem – byłeś przedtem mości panem,
To grzech nieodpuszczony (...).
Żle to więc, żeś jest Polak; źle, żeś nie przychodziś...*

Trzeci zarzut wynika ze zbyt młodego, zdaniem magnatów, wieku króla. Stanisław August w momencie elekcji (1764 rok) miał 32 lata:

*(...) oto młodyś jeszcze.
Pięknież to, gdy na tronie sędziwość się mieści.*

Wieża i inne opowiadania (1988 rok – pierwsza po wielu latach przerwy książka Grudzińskiego wydana oficjalnie w Polsce).

Inny świat (fragmenty)

TO WAŻNE!

LAGRY A ŁAGRY

Nie wolno mylić tych dwóch pojęć. Świat lagrów to świat niemieckich obozów koncentracyjnych (w języku niemieckim obóz koncentracyjny to „Konzentrations**lager**”). Rzeczywistość lagrową opisuje między innymi Tadeusz Borowski w swych *Opowiadaniach*.

Natomiast termin „łagier” pochodzi od rosyjskiego лагерь „łagier”, czyli obóz. Człowiek żyjący w łagrze i przystosowany do tej rzeczywistości jest określany mianem człowieka złagrowanego.

INNY ŚWIAT JAKO DOKUMENT

Inny świat. Zapiski sowieckie to jedna z najbardziej wstrząsających książek literatury łagrowej, jest to **książka-dokument**. Ma charakter wspomnieniowy. Opisuje warunki życia więźniów sowieckich obozów. Należy do tzw. prozy przezroczystej, wehikularnej (stronniczej), stawiającej tezy. Wyrasta z przeżyć i doświadczeń więziennych oraz obozowych Gustawa Herlinga-Grudzińskiego i jego współtowarzyszy niedoli w nieludzkim świecie. Napisana w latach 1948–1950, po raz pierwszy została wydana w języku angielskim w 1951 roku w Londynie, a w języku polskim dwa lata później, również w Londynie. Głównym założeniem utworu jest ukazanie **roli obozów w państwie totalitarnym**. Wyodrębnia on ich dwie funkcje:

- eliminowanie ze społeczeństwa jednostek uznanych za „szkodliwe” lub wrogie, poddawanie ich procesowi resocjalizacji przez wpajanie im norm moralności socjalistycznej, utrzymywanie przez komunistów monopolu na władzę;
- dostarczenie taniej siły roboczej podczas realizacji gigantycznych inwestycji przemysłowych.

TYTUŁ UTWORU

Inny świat to tytuł główny, *Zapiski sowieckie* – podtytuł. Wyjęty został z zamieszczonego przed tekstem motto – cytatu z książki *Zapiski z martwego domu* Fiodora Dostojewskiego.

TO WAŻNE!

Motto brzmi następująco: *Tu otwierał się inny, odrębny świat, do niczego niepodobny; tu panowały inne, odrębne prawa, inne obyczaje, inne nawyki i odruchy; tu trwał martwy za życia dom, a w nim życie jak nigdzie i ludzie niezwykli.*

Tekst dedykowany jest Krystynie.

Motto jest wprowadzeniem do zrozumienia mechanizmu istnienia łagrów. Świat, w którym znalazł się człowiek, można zrozumieć dopiero wtedy, gdy zapomni się o przedobozowej wolności. Ten inny świat stworzył swój własny system etyczny, którego więźniowie muszą przestrzegać, jeśli pragną przetrwać. Podtytuł *Zapiski sowieckie* i motto kierują uwagę na to, że opisane w utworze miejsca i sytuacje nie będą podobne do niczego, co znamy z życia na wolności – że będą to opowieści o świecie niewyobrażalnym, o świecie, w którym człowiek został zmuszony żyć i do którego musiał się przystosować. Ten świat był, jak zresztą cała Rosja, „martwym domem”, z którego nie było wyjścia. A jeśli już, to poprzez anonimową śmierć w wielkich męczarniach.

Grudziński przedstawia natomiast obóz jako „inny świat”, nieludzkie miejsce, w którym obowiązują osobne prawa narzucone przez system i przez silniejszych: funkcyjnych i więźniów kryminalnych. Człowiek musi się do tych praw dostosować, jeśli chce przeżyć.

BOHATER ZBIOROWY

Bohaterem *Innego świata* jest społeczność więźniów łagrów sowieckich, różnej narodowości, z różnych grup społecznych i zawodowych. W większości tworzą ją skazańcy polityczni – „wrogowie” państwa sowieckiego i recydywiści. Są tu Niemcy, Polacy, Gruzini, Uzbecy, Ormianie, Ukraińcy, Rosjanie i inni. Ogólnie autor dzieli ową społeczność na „bezprizornych”, „inteligencję rewolucyjną”, „urków”, czyli recydywę proletariacką, „bytowników”, „słabosilków”, „stachanowców”, „aktirowkę” i „iteerowców”.

Wśród nich można też wyróżnić bohatera głównego i jednostkowych:

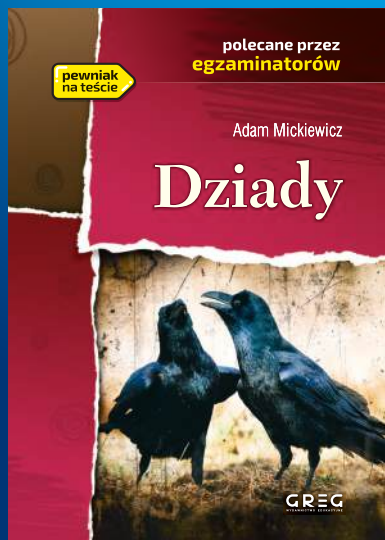
- **bohater główny** – Gustaw Herling-Grudziński – pełni w utworze funkcję narratora i uczestnika wydarzeń więziennych i łagrowych, rejestratora i zarazem interpretatora zadającego pytania, stawiającego tezy oraz filozofa, którego nurtują podstawowe problemy ludzkiej egzystencji w ekstremalnych (skrajnych) warunkach;
- **bohaterowie jednostkowi** – wysuwają się na czoło w poszczególnych rozdziałach książki; stają się niejako uzupełnieniem wydarzeń, które opisuje narrator; jest ich wielu, a na szczególną uwagę zasługują: Paweł Iwanowicz, Dimka, Gorcew, Zabójca Stalina, Michaił Aleksiejewicz Kostylew, Michaił Stiepanowicz, Jegorow, Jewgienia Fiodorowna, Natalia Lwowna, Machapetian, Sadowski, Polacy: B., T. i M. oraz Tania; ich indywidualne biografie, wplecione w poszczególne rozdziały, ilustrują doskonale funkcjonowanie mechanizmów obozowych i przebieg masowej łagierniczej tragedii ludzi; są najznakomitszym i wstrząsającym świadectwem zbrodni epoki stalinowskiej.

MIEJSCE AKCJI

Jest dokładnie określone. Obejmuje drogę Gustawa Herlinga przez więzienia: **w Grodnie, Witebsku, Leningradzie i Wołogdzie do obozu w Jercewie**. Większość wydarzeń rozgrywa się w Jercewie, należącym do systemu łagrów kargopolskich, umiejscowionych nad Morzem Białym koło Archangielska. Następne miejsca: Świerdłowski, Buj, Czelabiński, Kazachstan, Krasnowodsk, Pahlevi w Persji i Rzym – to droga do wolności. Autor wspomina także o Druhej Aleksiejewce, Kołymie, Kruglicy, Mostarnicy i Niandomie, gdzie również znajdowały się sowieckie łagry.

CZAS AKCJI – FABULARNY

Akcja tego utworu rozgrywa się **w czasie pobytu Gustawa Herlinga-Grudzińskiego (bohater książki występuje tu pod własnym, czyli autora, imieniem i nazwiskiem) w sowieckich łagrach**. Od momentu osadzenia w więzieniu w Witebsku (**koniec lata 1940 roku**, opisane w książce przejście więźniów przez miasto do więzienia miało miejsce w czerwcu) do osadzenia Grudzińskiego w łagrze w Jercewie (system obozów kargopolskich) i uwolnienia go stamtąd po głodówce minęły dwa lata. Grudziński zostaje zwolniony z łagru **20 I 1942 roku**. Kolejne wydarzenia opisane w książce to wyjazd bohatera z Jercewa do Wołogdy (styczeń 1942), a następnie dotarcie i wstąpienie do armii polskiej generała Andersa (Herling-Grudziński został wcielony do 10. Pułku Artylerii Armii Polskiej 12 III 1942 roku w miejscowości Ługowoje w Kazachstanie). Ostatnia data dzienna związana jest z wyjazdem z ZSRR: *2 kwietnia (1942 przyp. aut.) zaś spałem już na piaszczystej plaży w Pahlevi, poza granicami kraju, w którym – jak czytam w moim dzienniczku – można zwątpić w człowieka i sens walki o to, aby*

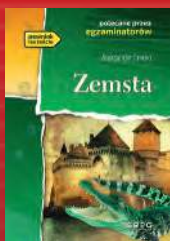
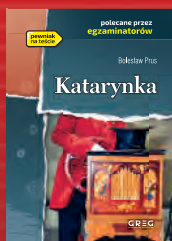
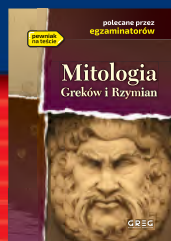
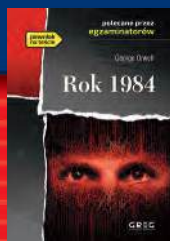
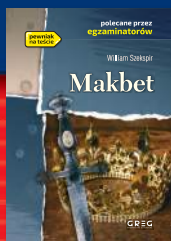
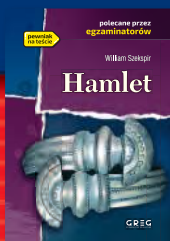

pewniak na teście

lektury **GREG**
Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają
odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.

Przygotuj się do lekcji i sprawdzianu!

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE
ul. Klasztorna 2B, 31-979 Kraków
księgarnia internetowa: www.greg.pl

Pełnej oferty szukaj
w najlepszych księgarniach.